

Frank Seberechts (red.), *Duurzamer dan graniet. Over monumenten en Vlaamse beweging*, Tielt-Antwerpen, Lannoo-Perspectief Uitgaven, 2003, 182 pp., 120 ill., € 29,95, ISBN 90-209-5293-5.

Wat een natie samenbindt, is niet zozeer haar verleden, als de herinnering aan dat verleden. Die herinnering wordt gevormd door het verhaal dat de elites opbouwen en doorgeven. Dat doen ze niet alleen door mondelinge en geschreven overlevering, onderwijs en opvoeding, maar ook door plechtigheden en vieringen allerhande, door liederen, door standbeelden en andere monumenten.

Als nummer 19 van de reeks *Bijdragen Museum van de Vlaamse Sociale Strijd* van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, realiseerde het Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme een rijk geïllustreerde studie over de manier waarop de Vlaamse beweging aan haar verhaal vorm gaf en geeft, via monumenten.

Jan Art pleit hierbij voor een brede invulling van het begrip 'monument', en heeft onderzocht hoe de straatnaam, als 'een bescheiden monument', gebruikt wordt om de Vlaamse identiteit te promoten. Tom Verschaffel beschrijft hoe tot de jaren 1890 de meeste standbeelden die werden opgericht, historische figuren

uit vroegere eeuwen herdachten, bijzonder kunstenaars en nationale vrijheidsstrijders. Pas daarna werden vooral 'eigentijdse' groten op die manier geëerd, waaronder tal van literatoren en andere flaminganten. Die groep was tevoren toch al ruim bedeed, indien niet met standbeelden in een stadscentrum, dan toch met grafmonumenten, zoals Jeffrey Tyssens vermeldt.

Tyssens behandelt uitgebreid *“de politieke cultus van de dood”*, niet alleen in sculpturen, maar ook in epitafen en gedichten, en in begrafenismanifestaties zoals die van Alfons Depla en van Hippoliet Meert in 1924. Hij wijst op de wending die het Vlaams-nationalisme gebracht had, tijdens en na de Eerste Wereldoorlog. *“De cultus van de eigen heroïsche doden [...] had een sterke affectieve resonantie bij de achterban van het Vlaams-nationalisme. De dodenverering was tevens een soort vehikel voor twee van de belangrijkste constitutieve mythes van de Vlaamse beweging, namelijk het lijden van de Vlaamse frontsoldaten en de genadeloze vervolging van de activisten.”* (p.92).

Bruno De Wever haakt hierop in met een artikel over *Gedenktekens voor Vlaamse collaborateurs uit de Tweede Wereldoorlog*. Het geplande herdenkingscomplex rond een praalgraf van de VNV-leider Staf De Clercq, op de Kesterheide, werd onder de bezetting slechts gedeeltelijk gerealiseerd, maar was al een politiek bedevaartsoord waarop soldateske plechtigheden in scène werden gebracht. Na de bevrijding werd het graf tweemaal gedynamiteerd en na een bewogen geschiedenis zou in 1978 het stoffelijk overschot van De Clercq aan de anonimiteit ontrukkt worden door de Vlaamse Militanten Orde. De Wever schetst ook wat er gebeurde met de graven van andere individuele collaborateurs, zoals Cyriel Verschaeve. Vooral behandelt hij de collectieve herdenkingen en monumenten, in Bad Münsteriefel, Stekene en elders in Vlaanderen, en tot in Oost-Europa toe. Dit is een zeer revelerende bijdrage.

Frank Seberechts, die de redactie van dit imposante verzamelwerk waarnam, heeft behalve het besluit nog twee stukken zelf geschreven: één over de wetgeving omtrent grafmonumenten, en één over de *stenen hulde aan de Vlaamse IJzersoldaten*. Zowel wegens de centrale rol hiervan als constitutieve mythe, als om de overvloedige documentatie die over de IJzerbedevaarten gepubliceerd werd, kon dit artikel uitgroeien tot een uitvoerige synthese, die tot en met de jongste ontwikkelingen en betwistingen rond de IJzertoren weergeeft.

De Vlaamse Toeristenbond heeft, onder de bezielende leiding van Jozef Van Overstraeten (1896-1986), meer dan welke instantie ook bijgedragen om door het aanbrengen van vele gedenkplaten, sommige monumenten en ook wandelwegen, het Vlaamse historische bewustzijn te versterken door de herinnering aan eigen grote voorgangers te verankeren. Met zijn studie hierover heeft Marnix Beyen ook aan Van Overstraeten zijn 'monument' gegeven.

En met het geheel van deze studie heeft het ADVN een 'monument, duurzamer dan graniet' gerealiseerd. [LODE WILS]